

Ders :61

Konu :İhlas Suresi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ۝۱ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ۝۲ لَمْ يَلِدْ وَّ لَمْ يُولَدْ ۝۳
وَّ لَمْ يَكُنْ لَهٗ كُفُوًا اَحَدٌ ۝۴

Sûrenin Meâli:

Rahmân ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Ey Muhammed!) De ki: Allah birdir.
2. Sameddir(Hiçbirşeye muhtaç değil, herşey O'na muhtaçtır.)
3. Doğurmamış ve doğurulmamıştır.
4. Hiçbir şey O'na denk değildir.

Sûrenin Özellikleri:

İhlâs Sûresi Mekke döneminde nâzil olmuştur. Dört âyettir. Bu sûrenin birçok ismi vardır. En meşhurları "İhlâs" ve "Kulhuvallahû Ehad"dır. Diğer bir adı, da Tevhid'i en güzel şekilde ifade ettiği için "Esas"tır. Ayrıca bu sûreye Tevhid sûresi, Mârifet sûresi ve Cemâl sûresi de denmiştir.

Bu sûrede, "Tevhid inancı" bir bütün olarak ortaya konmakta, Allah'ın sıfatlarından bahsedilmektedir. Bundan sonraki iki sûrede de, insanların Allah'a nasıl sığınacakları gösterilmektedir. Bu sûre ile; putperestliğin her türüsü, Allah'a şirk koşan itikatların tamamı, reddedilmektedir.

Sûrenin Nüzûl Sebebi:

Bazı müşrikler Resûlullah (s.a.v.)'e gelerek:

"Ey Muhammed! Rabbini bize tanıt, O, altından mıdır? Gümüşten midir? Yoksa yakuttan mıdır?" diye sormaları üzerine bu sûre nâzil olmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v.):

"Kim, Kulhuvallahû ehad sûresini okursa, Kur'ân'ın üçte birini okumuş gibi olur."¹ buyurmuştur. Çünkü Kur'ân, genel olarak Tevhid, Ahkâm ve kıssalardan ibârettir. Bunlardan birincisi olan Tevhid, en güzel şekilde bu sûrede anlatılmaktadır.

Sûrenin Tefsîri:

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ

1. (Ey Muhammed!) De ki: Allah birdir!

Bu hitab, Resûlullah (s.a.v.)'e ve hitab edilecek özellikte olanların hepsinedir. Müfessir Fahreddin Râzi şöyle demektedir:

Burada, "O", "Allah" ve "Birdir" şeklinde üç lafız vardır. Bu üç lafız üç makama işârettir.

1- Makam:

"Mukarrebîn" denenlerin makamıdır. Bu makam Allah'a gidenlerin makamlarının en yükseğidir. Bunlar eşyaya bakıp Allah'tan başka varlık görmemişlerdir. Onlar için "O" yeterlidir.

2- Makam:

¹ Cem'ul-Fevâid,Er-Rüdânî,C.4, sh.19

Amel defterleri sağ taraftan verilenlerin makamıdır ki bunlar Hakk'ı mevcut tanır, halkı da mevcut bilirler.

Bunlar için de "O, Allah," gerekir. Çünkü bunlar Hakk'ın zâtını anlamak için "O" lafzına "Allah" isminin de eklenmesine muhtaçtırlar.

3- Makam:

Amel defteri sol taraftan verilenlerin makamıdır ki hepsinin aşağısıdır. Bunlar ilâhın birden fazla olduğunu iddia ederler. Bunların bu sözlerini red için, "Birdir" diye açıkça belirtilmiştir demektir.

Allah, Celâl ve Cemâl bütün kemal sıfatlarıyla "Ehad" dır. İkincisi olmayan tek ve birdir. İlk ve son, ortaktan münezzehtir, uzaktır.² Tevhidin üç mertebesi vardır.

1. **Tevhid-i Zât:** Allah, zâtında birdir. Eşi ve benzeri yoktur. Herşey fânî, Allah bâkîdir.
2. **Tevhid-i Sıfat:** Allah, sıfatlarında tektir. Benzeri yoktur.
3. **Tevhid-i Ef'al:** Allah, fiillerinde işlerinde tektir. Eşi ve benzeri yoktur. Meselâ, yaratmasında, rızık vermesinde eşi yoktur.

İnsan, varlıklarda gördüğü herhangi bir olgunluğa bağlanıp, ona kul olmamalıdır. O olgunluktan derhal Yüce Allah'ın sonsuz yücelik ve güzelliğine delil getirerek bütün varlığıyla ona bağlanmalı, O'na kulluk etmelidir. Kul iki noktada tevhide sahip olmalıdır:

1. Allahı, bilmede (mârifette) ve itikatta tevhide sahip olmalıdır. Buna tevhidin ilmi kısmı denir.
2. Niyet ve amelinde tevhide sahip olmalıdır. Buna da tevhidin irâdî kısmı denir. Eğer insan bu iki noktada tevhide sahip olmazsa şirke düşer.

Fahreddin Râzi şöyle demektedir:

"Allah'ı bilmek hazır cennettir. Çünkü cennet, senin aklına ve arzuna uygun olana kavuşmandır. Onun içindir ki, Hz. Âdem'in akli arzusuna ters düştüğü için cennette kalamamıştı. Akıl, geçmiş nimetlere şükretmek için efendisini tanımak ister. Arzu (şehvet) ise O'ndan gelecek nimetleri arzuladığı için O'nu tanımak ister. Yâni akıl:

- "Ben senden başkasına şükretmem" der. Arzu (şehvet) ise: "Ben senden başkasından dilenmem" der. Sonra şüphe gelir ve: "Ey akıl! Niçin sadece O'na şükrediyorsun? Belki onun da bir benzeri vardır." diyerek şüpheye düşer. "Ve ey şehvet! Yalnız O'na nasıl bağlandın? Belki şurada bir kapı daha vardır" diye tereddüde düşer. Bunun üzerine akıl şaşkın kalır ve rahatı bozulur. Gerçeği bulmak için delil arar. İşte yüce Allah, kulunu hidâyete ulaştırmak için, hizmet ve şükür ile meşgul olması için, peygamberini göndermiştir ve O'na:

"De ki: O Allah birdir" buyurmuş ve insanı delil arama zahmetinden kurtarmıştır.

Sonuç olarak "Allah birdir demek, gerek zât, gerek sıfat, gerek fiil ve gerekse isimler açısından hep birdir. Hiçbir ortağı bulunmayandır.

اللّٰهُ الصَّمَدُ

2- Allah Samed'dir.

- Kendisinde hiçbir ayıp ve eksiklik olmayandır.
- Herşeyin kendisine muhtaç olduğu Alim ve Hâkimdir.

² Mefatihul-Gayb, Fahreddin Razî, C.23, sh.561-562

- İsteklerde kendisine müracaat edilendir.
- Musibetlerde kendisinden yardım istenilendir.
- Herşeyi yaratan, Allah'tır. O'nun ortağı yoktur.
- Bütün hazineler ve zenginlikler O'nun yanındadır. O'na aittir.

Müşrikler Allah'ı ve ilâhlığını tanıyorlar, fakat onun ilâhlık konusunda birliğini, ehadiyetini tanımıyorlardı.

Onun için birçok ihtiyaçlarını ve maksatlarını birçok ilâhlarda arıyorlar ve çeşitli kademelerde sametler (müracaat edilecekler ilâhlar) düşünüyorlardı.

Bu sebepten dolayı "Lâilâheillallah" dendiği itiraz ediyor ve şöyle diyorlardı:

"O (peygamber) bütün ilâhları tek bir ilâh mı yapıyor? Gerçekten bu şaşılacak şeydir"³

Bu âyette de Tevhid'in iki yönü ortaya konmaktadır:

1. **Tevhid-i Rubûbiyet:** Allah, rablıkta birdir. Bütün kâinat "O'ndan başka yaratıcı, O'ndan başka öldürüp diriltici ve hayat verici, On'dan başka rızıklandırıcı... yoktur" der.
2. **Tevhid-i Kayyûmiyet:** Allah Kayyûm'dur. Devam ettiricidir. Bütün kâinat; "O'ndan başka hayatı sürdüren, kâinatı ve herşeyi ayakta tutan...yoktur" der.

كَمْ يَلِدْ وَكَمْ يُولَدُ

3. O doğurmadı, doğurulmadı...

O, evlat edinmemiştir. O'nun ne oğulları vardır, ne de kızları. Bu âyet bütün şirk ve küfür çeşitlerini kökünden reddetmektedir. Çünkü:

- Değişen, üreyen, bölünüp birleşen, ne yaratıcı olabilir, ne de yaşatıcı...
- Öyleyse Yaratan ve Yaşatan parçalardan oluşmadığı gibi parçalanma da kabul etmez.
- O, kendi dışındaki hiçbir şeye benzemez. Tevhidin bu yönü kavranamadığı için insanların pek çoğu şirke düşmüşlerdir. Mesela:

"Üzeyir Allah'ın oğludur" diyenler, "Mesih, Allah'ın oğludur" diyenler, "Melekler, Allah'ın kızlarıdır" diyenler şirke düşmüşlerdir.

Bu âyet, Allah'a evlat nisbet edenlerin hepsini reddeder. Allah'ın eşi ve benzeri olmadığı gibi çocuğunun olması da imkânsızdır.

O'nun varlığı ezelîdir. Başka birinden meydana gelen değildir. Ana-babası yoktur, öyle bir şey düşünülemez. Çünkü doğan herşey sonradan ölür. Yüce Allah'ın ise başlangıcı yoktur.

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

4. Hiçbir şey O'na denk değildir...

Bu âyette tevhidin tamamı vardır. Bu âyet Yüce Allah'ın; Zâtında eşinin, sıfatlarında benzerinin, fiillerinde de ortağının olmadığını ilân etmektedir. Yarattıklarından hiçbiri O'na benzemez.

Sonuç olarak Yüce Allah'ın hiçbir dengi, eşi ve benzeri yoktur. O, yaratandır, yaşatandır, öldürendir, diriltendir, işitendir, görendir, herşeyi bilendir, rızık verendir, hesaba çekecek olandır...

³ Şâd suresi, 5. âyet

Alınacak Dersler:

1. Allah'ın varlığı ve birliği kesin ve net olarak ortaya konmuştur. Allah, "EHAD"dır.
2. Allah, bütün varlıkları yaratan, yaşatan, tek muhtaç olunacak merci ve yegâne Rabb'dir. Allah, "SAMED"dir.
3. Allah, bütün varlık âlemlerini yoktan var eden, hepsine ayrı ayrı özellikler veren, Celâl ve Cemâl sahibi olarak hepsinin ilâhı olan, baba-ana ve oğul olmaktan münezzehtir. Allah, "LEM YELİD VELEMYÛLED"dir.
4. O'nun Zâtı ve Sıfatları, ortağının bulunmasına engeldir. Allah'ın benzeri ve dengi yoktur. Yarattıklarından hiçbirine benzemez. Allah, "VELEMYEKÛN LEHU KÛFÛVEN EHAD"dır.
5. Yaratanı, yaratılan gibi düşünmek, O'na birtakım yardımcıları ve çocukları isnâd etmek, O'nun dünya hayatına karışmayacağını iddia etmek sapıklıktır, şirktir.

Not: Bu hafta:

1. İhlas suresini namazlarda manasını düşünerek okuyalım.
2. Ehl-i Sünnet'e göre Tevhid inancının esaslarını tekrar okuyalım.